

SÁRGARIGÓ

HERCEG JÁNOS

Az eset állítólag Olaszországban történt. Veronában, vagy hol. De megtörténhetett volna a világ bármely civilizált részén, ahol még nem vészett ki teljesen az istenhit az emberi szívekből. Vagy legalább az emléke visz kísértésbe olykor egynémely ingatag lelkeket.

Barátom, aki nekem elmesélte, úgy hahotázott, hogy a térdét csapkodta. Mint aki ebben az egyszerű, mindennapi élet diadalát látta az álnokul romlott szemforgatás fölött. Én — minek is tagadnám! — egy kicsit beleborzongtam. És hogy most mégis megpróbálom megírni ezt a Maupassant tollára méltó témát, legalább, ami a környezetrajzot illeti, csak azért teszem, hogy megszabaduljak tőle. Egyben ismételten levonva a tanulságot, hogy az élettől semmi sem idegen, ami emberi, még az ilyen groteszk eset sem.

A közepén kezdem, a kis garniszállónál, amely csöppet se feltűnően foglalta el helyét három emeletével a lakóházak sorában, a nem túl forgalmas mellékutcában, úgyhogy csak a sarok felé nézve lehetett látni egy-egy nagy robajjal eldöcögő villamost, s onnan lett hallható a rikkancsok rekedt ordítása az újság aznapi szenzációjával, mintha máris kitört volna a harmadik világháború. Itt csend volt. A házak földszintjén persze üzletek helyezkedtek el, cipészek és órásk, patikák és narancsárusok munkahelye. A szállodával szemben kutyaszalomból lépett ki néha egy-egy illatos hölgy, pórázon a kutyusával, amelyen ugyanolyan színű felöltő feszült, amilyen az ő köztümje volt, és fején a szőrét frissen ondolálták, akárcsak az ő haját.

A három emelet mindegyikén hat-hat szoba volt. Lenn, a portás helyén a madám ült, egy diszkrétén halk szavú, korosabb nő, éppen csak annyira kifestve, amennyire az illem megkívánta.

— Apró halfajta, a Fekete-tengerben él, mégy betű — szólalt meg mögötte egy hatvan körüli kövér úr, a férje, sápadtan, szemüveges, ahogy a keresztretjvényből kérdően felnézett, s látni lehetett rajta, hogy szívelhájásodásban szenved és egy roham előbb-utóbb elviszi.

Innen a portáról betekinthező volt a nem túl nagy bár, mert szalonnak mégse volt mondható, mint a közönséges bordélyokban. Bár ez is inkább csak este üzemelt, hangulatvilágítással és egy szál zongoristával, aki kissé hamisan játszott a régi-régi tangókat, mert nem volt hallása, ez azonban itt alig bántotta valakinek is a fülét.

S ebben az igazán disztíngvált kis garniban nem voltak állandó alkalmazásban foglalkoztatott lányok. Rendes úrilányoknak nevezhető ifjú hölgyek jelentek meg s foglaltak helyet az apró asztaloknál. Meg szolid, családanyai külsővel libbentek be mások, éppen csak biccentve a madámnak, szőkék és barnák, gusztusosan molettek és csontváznyira lefogyasztott modern nők.

A szívbjajos férj ilyenkor már meggypiros zekébe bújt, odakacsázott lihegve a hölgy elé, s mint valami igazi pincér, halkán megkérdezte:

— Parancsol?

Volt, aki szörpöt kért, s azt szopogatta szalmaszálon, amíg a vendége meg nem érkezett, míg a züllöttebbek, akik belerokkantak ebbe a nehéz kenyérkeresetbe, rumot vagy whiskyt kortyoltak, mint az öreg matrózok, ha partra szálltak valahol, s ügyekeztek mielőbb leinni magukat.

De kinn az utcán, s otthon, férjük oldalán s gyerekeik családi meleget árasztó körében ugyancsak fogcsikorgatva tartották a látszatot. Éppen csak besurrantak hetenként kétszer-háromszor, megbeszélte randevújuk szerint a „Sárgarigóba”. S ha egy kis szerencsájük volt, esetleg még egy vendéggel megtoldva a titkos kirándulást.

És a vendégek is kifogástalan, komoly úriemberek látszatát keltezték, akik kinn az életben polgári tekintélyt élveztek, magas állást, otthon meg példás férjek és családapák voltak. Isten a megmondhatója, mi vitte bele őket ebbe a kétlakiságba, de hát az ember a legrejtélyesebb élőlény a világon.

— Jó estét, asszonyom! — jött a tanár egyenesen az egyetemről, mint Emil Jannings abban a régi filmben, amelyben Marlene Dietrich énekelt fiatalon, combja tövéig felfutó fekete harisnyában, s pillanatok alatt kibillentette az öreget józan és meggondolt polgári

lckiállapotából, de a szerencsétlen mégis oly boldognak érezte magát vele, mint soha senkivel azelőtt.

— Esik még? — kérdezte a madám, míg odaadta a szobakulcsot és átvette a pénzt, a „taxát”. Mert a még újonnan jött, a viszonyokban járatlan palikra kertelés nélkül rászólt a hájas férj: „Itt, kérem, előre lesz fizetve!”

— Szakad, a kutyafáját! — s bekukkantott közben a bárba, ahol a hölgy már várta, vagy neki kellett várakoznia. Szintén valamilyen hülye szörpöt szíva szalmaszálon, mint valami gyerek, s az egészben ez volt a legszegyenletesebb. Nem is bírta ki szemrehányás nélkül:

— Hol voltál oly soká, szívem?

— Jaj, nem tudtam otthonról elszabadulni! Ne haragudj, drágám!

Aztán a bíróság elnöke jött, majd szemlesütve egy jámbor egyházi személy, civilben természetesen, utána a gyárigazgató és így tovább. Néha más is betévedt, mert csak a cégért nézte a sárgarigóval, fekete csőréből mintha még hallani lehetett volna az erdő dalát, s különben is az egész kis hotel rém barátságos volt.

Az idegeneket, akikre rá volt írva, hogy csak átutazók, jól megnézte a madám. S vagy átnyújtotta a kulcsot, ha bizalomgerjesztő külsejű volt az illető, a pénzt sem előre kérve, mert ilyen esetben hogy néz az ki. Vagy egy bocsánatkérő bájmosollyal közölte, hogy sajnos nincs üres szobája. Ami gyakran igaz is volt, kis hotel lévén, három emeletén hat-hat szobával. Mi az? Tavasszal, de bánatos őszi estéken is sokszor telt ház volt, meg egyébként is jól ment a kis szálloda, hála Istennek!

Ki hitte volna, hogy egy napon úgy omlik össze minden, mint a kártyavár! Mintha sose lett volna.

— Húszévi keserves munka után! — jajgatott még hetek múlva is a madám. — Amikor végre sikerült felvirágoztatnom az üzletet! Az uram is végleg belerokkant, ha ki is engedik a kórházból, ember nem lesz belőle többé soha!

S az egész a madámnak egy gyenge pillanatán múlt.

— Jó estét kívánok! — jött be a pasas, először a madámra nézve mosolyogva, majd körülhordta tekintetét, aztán barátságosan, megelégedett hangon azt mondta: — Egy csendes szobát kérek!

— Nálunk minden szoba csendes — felelte a madám szintén mosolyogva, most azonban őszintén és igazán. Azóta sokszor visszapergette magában ezt a jelenetet az ismeretlen férfival, aki kék

szemű volt, szőke és szakállas és nagyon rokonszenves. Hogy mivel vette le őt a lábáról, pedig ő a veséjébe látott? Mi ment végbe benne, hogy gyanútlanul nyújtotta át a kulcsot a vadidegennek, arra csak jóval később döbrent rá. Fiatal lány korában volt egy rövid lejáratú szívyszerelme, amelynek emlékét rég behavazta az idő, de azon az estén valahogy a tudata alján megjelent. Váratlanul, ahogy már az emlékek egyszerre megrohanják az embert. Hol angyali szélességgel, hol erőszakosan és szemrehányással tele, gyengéden elhárítva, illetve durván félrelökve minden ellenállást, úgyhogy a szabad akaratnak is nyomavész.

Az volt ilyen szőke és kék szemű, az a fiú, aki egy reggel a fürdő parkjának fái alatt tűnt fel, míg a lombok közt vidáman füttyült egy rigó, és széles mozdulattal kapta le fejéről a kalapját, mintha ismerték volna egymást, jöllehet akkor látta először.

— Szereti a madárdalt? — lépett hozzá, pedig abban az időben aszfaltbetyárnak tekintették, aki ismeretlen nőt leszólít. Ő azonban szemlesütve és ártatlanul lehelte:

— Nagyon! — S most, hogy mindez eszébe jutott, ez a kis buta kérdés is a madárral olyannak tűnt, mint valami jelkép, amely egész életén átvonult, persze, a tudata mélyén, majd egyszerre feltörve, akár a búvópatak, mint most, illetve azon az estén a „Sárgarigóban”.

Délután a cukrászdában ültek, este táncoltak, keringőt és tangót, oly álmatagon, ahogy itt a bárban szálltak a táncdal hangjai a hangulatlángok kék és piros fényei között bujkálva:

— S fog majd írni nekem? — kérdezte ő kicsit elfulladva és bátran mégis, mire ez a kék szemű szőke, kezét az ő kezére téve, azt mondta:

— Ó, drágám! Mindennap egy levelet!

Másnap elutazott, s ők se maradtak sokáig a szüleivel.

És nem írt. Soha egyetlen sort sem. Eltűnt az életéből, sajnos nem nyomtalanul. De aztán jöttek mások, jött ez a szegény Robert, aki már akkor kövér és lúdtalpas volt, de egyebekben jó férjanyagnak látszott, hát hozzáment.

— Szeretem a csendes helyeket! — mondta a pasas, s egy romantikus sóhajjal hozzátette: — Az élet viharosan örvénylik körülöttünk, hát legalább kis időre keressünk menedéket előle. A csendben, a békességben, a szeretetben!

A madám csak egy néma sóhajjal válaszolt, pedig a szíve mélyéig átérezte, mennyire igaza van az új vendégnek.

Mire azonban körülnézett, már el is tűnt előle a szobakulccsal. Nem ért rá utánanézni, hova lett, felment-e a szobájába, volt-e bőröndje, vagy üres kézzel jött ez is, ahogy már a Stundenhotelekben szokásos. Különben is megindult a forgalom. Egyetlen asztal se maradt üresen a bárban, s Robert nem győzte a kiszolgálást.

Ott ült többek között a vasgyáros, whiskyt ivott, s nagy pohárból ásványvizet utána. A szegényesen öltözött kislányra várt, aki mindig kifulladásra érkezett és megrémülve, mint akit üldöznek. „Vasgyárosnak” ők nevezték el, hiszen itt senkinek se volt neve, s épp ez volt az érdekes és vonzó, ez a titokzatosság, ami a díszkrécio zálogaként biztonságérzettel töltötte el a vendégeket.

Ez az alak azonban, ötven és hatvan között, olyan volt kopaszon és pofaszakállasan, mintha egyenesen Georges Ohnet regényéből lépett volna ki ehhez a röpke megalianszhoz a szegény kislánnyal.

És itt volt már a gróf, feltűrt kabátgallérral, mintha esőből érkezett volna, félszemén monoklival és raccsolva, ahogy már egy grófhhoz illik, pedig valószínűleg csak könyvelő volt valahol a város másik végében. Ő nem ment be a bárba, hiszen a hölgye ott már várt rá, csak inteni kellett neki, amit a gróf egy hanyag mozdulattal meg is tett, miután levette szeméről a monoklit, rálehel, majd újra visszatette, úgyhogy máris jött az asszony, vastag csipőjét széles hullámokban hintáztatva, bánatos mosollyal, s kicsit már hervadtan, de meglehetősen, hogy épp ezt szerette benne a gróf.

Egymás után szállingóztak nők és férfiak, mint a fecskék egy kiadós tavaszi eső után, mikor a láthatáron, mintegy kiengesztelésként, először halványan, majd egyre élesebb fénnel ragyog fel a szivárvány.

Akkor hangzott el a kiáltás oly erőteljesen, ahogy talán csak a havasi kürt hangja száll az alvó völgyek felett:

— Emberek! Testvéreim! Az Úr Jézus velünk van!

— Mi az, kérem? — hallatszott Robert indignált hangja, s a zongorista belevágott a billentyűkbe, de a szőke szakállast ez se zavarta.

— Szálljatok magatokba! Kerüljétek a bűn förtelmeit! Az Úr velünk van, de megbünteti a vétkezőket!

Előfordult már, hogy az Üdvhadsereg tagjai ide is benyitottak énekelve és muzsikálva. De Robert meg se várta, hogy a katonásan öltözött nők sorából kilépjen a szónok, s miután a zenekar elnémult, prédikálni kezdjen.

— Jó, jó, csak menjenek Isten hírével! — mondta, és ropogós

bankót nyomott a szónok kezébe, mire azok egy fegyelmezett hátraarccal elvonultak, és észre se vette senki az incidenst. Most is hasonló módon próbálkozott a pasassal, de az egyetlen biztos mozdulattal félrelökte, és tovább beszélt.

— Pusztulás előtt áll a világ! De ha felidézitek magatokban Jézus szavait és megtartóztatjátok magatokat a bűnöktől, talán túlélhetitek a kataklizmát! Térdeljenek le, imádkozzunk!

Ő térdelt le elsőnek, széles mozdulattal keresztet vetett, de akkor már ott termett Robert, a hóna alá nyúlt, és rárivallt:

— Micsoda arcátlanság ez? Rendes emberek nyugalmát feldúlni! Távozzék!

Nem lehetett tudni, hogy a pasas mit csinált. Gyomorszájon vágta, mint egymást a jégkorongozók a palánknál, vagy a tekintete volt oly szuggesztív, hogy Robert elnémult, pár lépést hátrált, aztán hápogva a szívéhez kapott, és lerogyott, míg amaz harsány hangon imába fogott.

A jelenetnek azonban már alig maradt szemtanúja. Elsőnek a zongorista rohant ki, fekete szemüvegét zsebre vágva, hogy senki se sejtse, honnan jött, aztán a professzor ugrott fel, majd gallérját feltűrve a gróf, míg az emeleti szobák vendégei ugyancsak rémülten igyekeztek elmenekülni. Talán a megszállott alkalmi prédikátor szavai rengették meg a garni falait, ahogy zengő hangon imádkozott. Mintha csakugyan az utolsó ítélet napja érkezett volna el, ahogy régen az iskolában tanították.

Csak a rossz ruhájú kislány térdepelt mellette buzgón imádkozva.

A madám mindezt egy szélütött tehetetlenségével nézte a portáról, háta mögött a fekete táblával, amelyen a kulcsok lógtak. Az éles füttyszóra tért magához, a pasas azonban akkor se hagyta abba imáját, amikor a rendőrök előzönlöttek a bárt.

— Mi folyik itt? — kérdezte a rendőrőrmester, kis mokány, fekete ember, kunkori bajuszához nyúlva. — S ki ez az agitátor?

Látszott rajta, hogy az első pillanatban tudta, hol van. Éppen csak a szituációt találta szokatlannak.

— Kérem, ez egy szolid, csendes hotel — jött meg a madám hangja, míg Robert üveges szemmel lihegett a zongora mellett, mert válságos pillanatokban a nők mindig erősebbek a férfiaknál.

— Kérem, én pontos adófizető vagyok, s itt soha botrány még nem fordult elő. Ez az impertinens alak azonban...

— Álljon fel, öregem, igazolja magát! — lépett az őrmester a még mindig imádkozó pasashoz, és vállára tette a kezét.

Egy-két pillanattig türelmesen várt, elnéző mosollyal a kis bajuszán, amíg az imádkozó férfi keresztet nem vetett s fel nem állt.

— Na jó! — mondta azután szinte gyengéden, amikor átnézte a pasas papírjait. — Most majd elkísérjük magát szépen a doktor bácsikhoz . . .

— Én nem vagyok őrült! — kiáltotta amaz. — Hagyjanak engem békén! Én Isten igéjét hirdetem, ahol csak lehet, s ahol szükség van rá!

— Jó, jó — mondta az őrmester, s megint vállára tette a kezét. — Nem lesz semmi baj, nyugodjon meg! Mi rendes fiúk vagyunk!

A kislány lehajtott fejjel még mindig térdepelt. Kopott svájci-sapkája félrecsúszott a fején, úgy kellett a rendőrnek rászólnia:

— Maga is álljon fel, és mutassa a bárcáját!

Nem tudni, mi szállta meg a madámot. Sajnálta a szegény lányt, vagy a hotel feltételezett jó hírét szerette volna megvédeni? Hiszen ez a szerencsétlen egyedül ragadt itt a találkára érkezettek közül. Sikoltós hangon kiáltotta:

— Ez egy nagyon jóra való kislány! Betévedt, szegényke, amikor ez az őrült imádkozni kezdett. Kérem, hagyják elmenni, én garantálok érte!

Tiltakozása persze nem használt. A rendőrök mindkettőjüket körülfogták, s néhány pillanat múlva csukott kocsijuk szirénája behasított az est tömör hangzavarába.

Nem sokkal ezután abbahagyta elképzelt énekét a kapu fölött a sárgarigó. Hogy a hotel megszűnt-e hotelnek lenni vagy csak gazdát cserélt és átkeresztelték, ki tudja. Maga az épület, akárcsak az utca, változatlan maradt, mintha mi sem történt volna.